

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Віктор ЛОПАТОВСЬКИЙ

Березня 2023 р.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ

для вступу на навчання для здобуття ступеня вищої освіти «магістр» на основі
раніше здобутого ступеня вищої освіти бакалавра, магістра
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014 Середня освіта

Спеціалізація (за наявності): 014.01 Українська мова та література

Освітня програма: Середня освіта (Українська мова та література)

Схвалено на засіданні кафедри української філології

Протокол №11 від 7 березня 2023 р.

Зав. кафедри

Інна ЦАРАЛУНГА

Гарант ОП

Інна ПРИЙМАК

Програма розглянута та схвалена на засіданні вченої ради ГПФ

протокол № 8 від 15 березня 2023 р.

Голова вченої ради ГПФ

Людмила СТАНІСЛАВОВА

2. Загальні положення

Назва освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня, на базі якого планується вступ: **бакалавр, спеціаліст, магістр.**

Шифр та назва спеціальності, назва освітньої програми: **014.01 «Середня освіта (Українська мова і література)».**

Перелік освітніх компонентів (навчальних дисциплін), на базі яких складається іспит:

1) Сучасна українська літературна мова	11) Українська діалектологія
2) Українська ономастика	12) Історія української літератури
3) Вступ до мовознавства	13) Сучасний літературний процес
4) Основи комунікативної лінгвістики	14) Література рідного краю
5) Теорія і практика філологічних досліджень	15) Дитяча література
6) Практичний курс української мови	16) Вступ до літературознавства
7) Старослов'янська мова	17) Виразне читання
8) Історична граматики української мови	18) Усна народна творчість
9) Історія української літературної мови	19) Методика навчання української мови
10) Стилїстика і культура української мови	20) Методика навчання української літератури
	21) Історія зарубіжної літератури

Мета вступного фахового іспиту полягає у перевірці здатності до опанування освітньої програми 014.01 «Середня освіта (Українська мова та література)» другого рівня вищої освіти на основі здобутих раніше компетентностей.

Оцінка з фахового випробування обчислюється за двохсотбальною шкалою (за шкалою від 100 до 200 балів).

3. Технологія проведення вступного фахового іспиту.

Вступний іспит (вступне випробування) проводиться у формі тестування із комп'ютерною обробкою результатів. Система проведення вступних іспитів є оригінальною розробкою ХНУ і захищена свідоцтвом про авторське право № 39534 від 08.08.2011 р. Вона розроблена на підставі таких документів: Закону України «Про вищу освіту», «Положення про приймальну комісію ХНУ», Порядку прийому

до вищих навчальних закладів України та Правил прийому до Хмельницького національного університету.

Основні положення системи тестування із комп'ютерною обробкою результатів викладені нижче. Бази даних тестових завдань створюються для всіх дисциплін, з яких проводиться тестування, щорічно поповнюються і вдосконалюються.

Бази даних тестових завдань або навчальні програми, за якими вони створені, є відкритими. Університет щорічно оприлюднює їх у паперовому або в електронному вигляді.

Відповідальність за зміст і якість тестових завдань покладається на голову предметної комісії.

Екзаменаційний білет може містити тестові завдання одного або різних рівнів складності. Для автоматизованого формування білетів використовують комплекс комп'ютерних програм, які компонують бази даних тестових завдань з кожної дисципліни, формують екзаменаційні білети за допомогою випадкової вибірки та роздруковують їх.

Екзаменаційні білети, що включають тестові завдання, формують і тиражують комп'ютерними засобами перед початком тестування. Сформовані білети засвідчуються печаткою приймальної комісії.

Номер кожного екзаменаційного білета збігається з номером талона відповідей, який додається до нього.

Організація автоматизованого формування комплекту екзаменаційних білетів до вступних іспитів, контроль за ним покладається на відповідального секретаря Приймальної комісії або його заступника.

Тестування проводиться відповідно до розкладу в аудиторіях, що обладнані необхідними технічними засобами.

Пропуск вступників до аудиторії тестування проводить відповідальний секретар ПК та його заступники. При цьому перевіряється паспорт та перепустка, у якій вказана особа вступника, дата і час тестування.

Кожний учасник тестування витягує номер, який вказує його місце в аудиторії. Всі місця за столами пронумеровані.

В аудиторії тестування дозволяється присутність громадських спостерігачів (батьків вступників).

Вступникам видаються титульні листи і проводиться роз'яснення щодо їх заповнення.

Після розміщення учасників тестування в аудиторії вступники особисто вибирають екзаменаційні білети, що розкладені на столі.

Після отримання екзаменаційних білетів вступники працюють над розв'язком завдань протягом встановленого часу.

Талони відповідей надаються кожному вступнику в одному екземплярі. Забороняється видача вступнику другого талона. Талон відповідей заповнюється вступником відповідно до роз'яснення щодо їх заповнення.

Після закінчення роботи над тестами, або добігання до кінця часу, відведеного на тестування, вступники здають підписані роботи разом з талонами відповідей, які до початку сканування знаходяться на столі екзаменатора.

Сканування талонів відповідей починається після здачі робіт всіма вступниками у їх присутності. Процес сканування талонів відповідей демонструється за допомогою проектору на великому екрані.

Після закінчення сканування та комп'ютерної обробки талонів відповідей результати тестування демонструються на екрані у вигляді екзаменаційної відомості, в якій відсутні прізвища вступників, а є лише номер екзаменаційного білета. Далі персонал приймальної комісії вносить в комп'ютер інформацію про відповідність номера екзаменаційного білета прізвищу вступника. На екрані демонструється екзаменаційна відомість з прізвищами вступників, яка роздруковується і завіряється відповідальним секретарем приймальної комісії.

Критерії оцінювання вступних іспитів затверджуються на засіданні Приймальної комісії та наводяться в додатку до Правил прийому.

4. Перелік освітніх компонентів (навчальних дисциплін), на базі яких складається іспит

Сучасна українська літературна мова

Предмет фонетики і фонології. Фонетичне членування мовного потоку.

Загальна характеристика та класифікація мовних звуків. Анатоми-фізіологічні передумови творення мовних звуків. Різновиди алофонів фонем. Принципи виділення фонем.

Голосні звуки сучасної української літературної мови. Зміни голосних звуків у потоці мовлення. Приголосні звуки. Артикуляційно-акустична класифікація приголосних звуків. Палаталізація приголосних. Асиміляція приголосних. Дисиміляція приголосних. Спрощення в групах приголосних. Подовження приголосних звуків.

Фонетична транскрипція. Фонематична транскрипція.

Поняття про фонему. Фонемі і варіанти фонем. Головні вияви і варіанти голосних фонем. Головні вияви і варіанти приголосних фонем.

Чергування голосних звуків. Чергування |o| та |e| з |i|. Чергування |o| та |e| з фонемним нулем. Чергування |e| – |o| після шиплячих приголосних та після |j|. Звукосполучення [ри], [ли] – [ро], [ло] – [р'і], [л'і]. Чергування |i| – |й| та |y| – |в|. Чергування приголосних фонем. Чергування задньоязикових |к|, |х| і глоткового |г| із шиплячими |ч|, |ш|, |ж|. Чергування |к|, |х|, |г| із |ц`|, |с`|, |з`|. Чергування твердих і м'яких передньоязикових відповідників. Чергування приголосних передньоязикових зубних із шиплячими. Чергування однієї приголосної фонемі із звукосполученням з двох приголосних.

Поняття орфоєпії. Культура усного мовлення. Основні риси української літературної вимови.

Склад як частина фразового такту. Український складоподіл. Наголос словесний та фразовий. Паузи. Мелодика.

Графіка української мови та її особливості. Співвідношення між буквами українського алфавіту та звуками української літературної мови. Історія української графіки.

Орфографія української мови та її особливості. Принципи української орфографії. Позначення м'якості приголосних на письмі. Вживання апострофа. Правопис префіксів в українській мові. Правопис деяких суфіксів. Позначення подовжених приголосних на письмі. Особливості подвоєння приголосних. Правопис слів іншомовного походження. Написання слів разом і через дефіс. Вживання великої літери. Правопис прізвищ українського походження та інших слов'янських. Правопис географічних назв. Правила переносу слів. Історія української орфографії.

Слово і лексема. Денотативно-референтне значення слова. Конотації. Семантичні зв'язки у словниковому складі мови. Моносемія. Полісемія. Пряме і переносне значення слова. Типи переносних значень. Типи лексико-семантичних відношень: синонімія, омонімія, антонімія, паронімія.

Лексико-семантична система мови. Лексико-семантичне поле. Лексика української мови з погляду активного й пасивного вживання: активна й пасивна. Лексика української мови з погляду сфер вживання: загальноновживана, спеціальна, діалектна, термінологічна, жаргонна. Лексика української мови з погляду походження: споконвічна українська та запозичена. Стилiстична диференціація лексики.

Фразеологія як розділ мовознавства. Основні типологічні ознаки фразеологізмів. Класифікації фразеологізмів. Фразеологічна варіантність та синонімія, антонімія ФО. Індивідуально-авторські перетворення. Експресивно-стилiстичні властивості фразеологізмів.

Лексикографія: предмет і завдання лексикографії. Основні типи словників.

Предмет і завдання морфеміки. Поняття морфеми. Морф, аломорф. Морфемна структура слова в українській мові. Корінь слова. Типи афіксальних морфем. Словотвірні (деривативні) і граматичні афікси. Система словоформ повнозначних частин мови. Основа слова і закінчення. Зміни в морфемній будові слова. Опрощення (спрощення). Перерозклад. Ускладнення. Явище конверсії.

Об'єкт і завдання словотвору. Словотвірна структура слова в українській мові. Словотвірні засоби української мови. Поняття твірної основи. Словотвірне значення слова. Словотвірний тип.

Способи словотвору. Морфологічні способи словотвору. Неморфологічні способи словотвору. Словотвір іменників, прикметників, дієслів.

Предмет граматики української мови. Розділи граматики. Граматичне значення. Граматичні форми слів. Граматичні категорії. Єдність граматичних і лексичних значень слова. Основні способи вираження граматичних значень слова. Історична змінність способів і засобів вираження граматичних значень.

Предмет та основні завдання морфології. Частини мови і принципи їх виділення.

Загальна характеристика іменника як частини мови. Лексико-граматичні категорії іменника. Граматичні категорії іменника. Поділ іменників на відміни і групи. Історія формування відмін іменників. Відмінювання і правопис іменників.

Загальна характеристика прикметника як частини мови. Розряди, морфологічні ознаки, синтаксичні властивості прикметників.

Відмінювання і правопис прикметників. Ступені порівняння прикметників.

Загальна характеристика числівника як частини мови. Значення числівника, його граматичні ознаки, відмінювання, правопис. Поєднання числівників з іменниками.

Загальна характеристика займенника як частини мови. Розряди займенників. Відмінювання і правопис займенників.

Загальна характеристика дієслова як частини мови. Дві основи дієслова. Класи дієслів. Категорія стану, виду, перехідності-неперехідності, способу, часу, особи. Синтаксична роль дієслів у реченні. Правопис дієслів.

Загальна характеристика дієприкметника і дієприслівника як особливих форм дієслова. Творення і написання дієприкметників і дієприслівників.

Загальна характеристика прислівника як частини мови. Розряди прислівників. Написання прислівників. Категорія стану. Модальні слова. Дієслівні зв'язки.

Характеристика службових частин мови. Загальні відомості про прийменник (вживання, походження, морфологічна будова). Сполучник. Сполучники сурядності і підрядності, групи за будовою. Частка. Формотворчі і словотворчі частки. Модальні частки. Правопис часток. Вигук. Розряди вигуків. Звуконаслідувальні слова.

Предмет синтаксису як розділу граматики.

Словосполучення як синтаксична одиниця. Відмінність словосполучення від слова і речення. Засоби поєднання компонентів словосполучення. Типи словосполучень за ступенем злиття компонентів, будовою та функціональними особливостями. Способи зв'язку слів у словосполученні і реченні. Типи сурядного та підрядного зв'язку. Типи синтаксичних відношень у словосполученні. Типи словосполучень за характером стрижневого слова.

Речення як основна синтаксична одиниця. Сутність різних поглядів на природу речення. Речення і судження. Основні ознаки речення. Типи речень.

Головні і другорядні члени речення: сутність, принципи виділення, історія вивчення. Підмет та присудок як головні члени речення. Координація форм підмета і присудка. Другорядні члени речення: значення, типологія, способи їх вираження. Проблема виділення другорядних членів речення у сучасному мовознавстві.

Сутність, типологія, історія вивчення односкладних речень. Синтаксично нечленовані речення. Типи неповних речень. Приєднувальні конструкції. Порівняльні звороти, їх відмінність від неповних підрядних порівняльних речень.

Просте ускладнене речення як синтаксична одиниця. Однорідні члени речення: сутність, типологія, пунктуація. Причини та умови відокремлення членів речення. Відокремлені члени речення. Звертання: способи вираження та особливості функціонування. Вставні та вставлені конструкції.

Складне речення як синтаксична одиниця: сутність, засоби поєднання предикативних одиниць, типологія. Принципи класифікації складних речень. Складносурядні, складнопідрядні та безсполучникові речення: сутність, структура. Складні ускладнені речення як синтаксична одиниця. Складні речення із сурядністю та підрядністю. Складнопідрядні речення з кількома підрядними. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.

Засоби передачі чужого мовлення. Пряма мова та слова автора. Діалог. Непряма і невласне пряма мова. Цитати. Основи української пунктуації.

Українська ономастика

Ономастика як наука. Основні ознаки онімів. Денотатно-номінативна структура ономастикону. Особливості творення власних назв. Етимологія українських антропонімів і топонімів. Функціонування пропріальних одиниць. Історія ономастичних студій.

Вступ до мовознавства

Предмет мовознавства як науки. Основні проблеми сучасного мовознавства. Вступ до мовознавства як елементарний лінгвістичний курс. Мовознавчі поля. Зв'язок мовознавства з іншими науками. Описовий метод у мовознавстві. Порівняльний метод у мовознавстві. Структурний та конструктивний методи у мовознавстві. Синхронія і діахронія. Індукція та дедукція. Суспільний характер мови. Суспільні функції мови. Мова і мислення. Походження мови. Зовнішні та внутрішні причини мовних змін. Диференціація та інтеграція як результат мовних змін. Мовні контакти. Субстрат, суперстрат та адстрат. Піджин. Креольські мови. Мова і територіальні діалекти. Літературна мова. Світові мови та мови міжнаціонального спілкування. Штучні мови. Мова і письмо. Типи класифікацій мов. Структурно-типологічна класифікація мов. Генеалогічна класифікація мов (загальна характеристика). Слов'янські мови. Індоевропейська мовна сім'я. Угро-фінська та тюркська мовні сім'ї. Мови народів і народностей України. Найпоширеніші мови світу (загальна характеристика).

Системний характер будови мови. Мова як особлива система знаків. Мова і мовлення. Звуки як одиниці фонетичної системи. Апарат мовлення. Артикуляція та артикуляційна база. Класифікація голосних звуків. Складні голосні звуки. Класифікація приголосних звуків. Склад. Наголос. Дезакцентуація. Такт. Фраза. Інтонація. Комбінаторні звукові зміни. Позиційні та історичні звукові зміни. Фонетичний закон. Фонема і система фонем. Морфологія. Морфонема як одиниця морфологічної підсистеми мови. Слово як одиниця лексичної системи. Повнозначні та службові слова. Лексичне значення слова. Моно- і полісемія. Пряме і переносне значення слів. Синоніми. Антоніми. Омоніми. Пароніми. Склад лексики з погляду її походження. Неологізми, архаїзми та історизми. Запозичені слова. Інтернаціоналізми. Склад лексики із стилістичного погляду. Етимологія. Принципи етимологічного аналізу. Ономастика, її розділи та типи класифікацій. Лексикографія. Типи словників. Фразеологія. Типи фразеологізмів. Джерела української фразеології. Частини мови і принципи їх класифікації. Граматичне значення, граматична форма, граматична категорія. Морфемна будова слова. Історичні зміни у морфемній будові слова. Словотвір. Способи словотворення. Словосполучення як одиниця синтаксичної системи. Типи синтаксичних зв'язків та синтаксичних відношень у словосполученні. Речення як одиниця синтаксичної системи. Прості речення. Складні речення: сутність і типологія. Українська графіка і орфографія.

Основи комунікативної лінгвістики

Сутність, категорії комунікативної лінгвістики та її взаємозв'язки з іншими галузями знання. Предмет і завдання комунікативної лінгвістики. Методи комунікативної лінгвістики. Комунікація і спілкування. Моделі комунікації. Компоненти комунікації. Мотиви, цілі та функції комунікації. Типологія комунікації за різними критеріями.

Породження мовлення як процес. Моделі, етапи і рівні породження мовлення. Проблеми пов'язані з процесом сприйняття мовлення. Слухання і його роль у комунікації. Сутність і структура мовленнєвого акту. Основні параметри мовленнєвих актів. Типологія мовленнєвих актів. Прагматичні аспекти комунікації. Компоненти КА, пов'язані з учасниками спілкування. Гендерні аспекти спілкування. Комунікативна стратегія і комунікативна тактика. Типологія комунікативних стратегій. Комунікативні стратегії і тактики різних типів дискурсу. Специфіка реалізації стратегій і тактик міжособистісного спілкування. Дискурс і його організація. Типи дискурсів. Текст як результат і одиниця комунікації. Текст і дискурс. Мовленнєві жанри й дискурси. Комунікативний кодекс і його складники. Основні принципи спілкування та максими їх утілення. Правила спілкування. Конвенції спілкування. Мовленнєвий етикет. Вплив національно-культурних чинників на процес спілкування. Аспекти мовного коду в міжкультурній комунікації.

Прояви етноспецифіки мовної поведінки. Комунікативні табу. Невербальні особливості міжкультурної комунікації.

Теорія і практика філологічних досліджень

Виникнення та еволюція науки. Система наукових знань. Історичні етапи науки. Фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Види та ознаки наукового дослідження. Методологічні принципи науки. Методологія теоретичних досліджень. Визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. Виявлення і ознайомлення з основними літературними та архівними джерелами. Застосування дедуктивного та індуктивного методів. Метод системного аналізу.

Загальна характеристика наукового стилю. Мовні та жанрові особливості наукового стилю. Становлення наукового стилю української мови. Бібліографічний апарат наукових досліджень. Пошук бібліографічної інформації в каталогах і картотеках. Потенціал електронних засобів пошуку інформації. Пошук, накопичення та обробка наукової інформації.

Наукова публікація. Функції основні види. Наукова стаття. Її структурні елементи. Тези наукової доповіді. Правила їх написання. Термін у системі наукового мовлення. Історія української термінології. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження. Структура магістерської роботи. Типові помилки при виконанні магістерської роботи. Вимоги до оформлення магістерської роботи, типові помилки. Курсова і дипломна робота як вид наукового дослідження у вищій школі. Вимоги, підготовка, виконання, захист. Правила цитування та посилання на використані джерела при написанні магістерської роботи.

Визначення оптимальних методів наукового дослідження: загальні положення і їх застосування до теми магістерської роботи. Вибір і обґрунтування теми дослідження. Формулювання проблеми дослідження. Планування науково-дослідницької роботи. Вимоги до визначення наукового апарату дослідження. Методологія дослідження. Загальнонаукова методологія. Лінгвістична методологія. Методи досліджень на емпіричному і теоретичному рівнях.

Практичний курс української мови

Принципи українського правопису. Загальні питання складоподіл. Правопис приголосних.

Вживання м'якого знака й апострофа в українських та іншомовних словах. Правопис префіксів. Подвоєння і подовження приголосних в українських та іншомовних словах. Чергування приголосних, спрощення приголосних, зміни приголосних при додаванні суфіксів -ськ-, -ств-. Творення і правопис складних іменників і прикметників. Правопис, відмінювання та ступені порівняння прикметників. Правопис відмінкових форм кількісних числівників та складних слів з числівниковими основами. Прислівник: правопис прислівників, утворених від іменників, прикметників, числівників. Складні прислівники. Службові частини мови: правопис часток. Частки *не-, ні-* з різними частинами мови.

Принципи української пунктуації. Розділові знаки української мови. Просте речення. Розділові знаки у реченнях з однорідністю: двокрапка і тире при узагальнюючих словах. Розділові знаки при відокремленні, вставних та вставлених конструкціях: кома, тире, дужки. Складне речення: розділові знаки в складносурядному реченні (кома, тире, крапка з комою). Розділові знаки в складнопідрядному реченні. Складне безсполучникове речення. Розділові знаки в складному безсполучниковому реченні. Пряма мова і цитати: розділові знаки при прямій мові, цитатах, діалогах.

Старослов'янська мова

Поняття про старослов'янську мову. Історія виникнення старослов'янської мови. Діяльність Кирила і Мефодія. Історія наукового вивчення старослов'янської мови. Старослов'янські азбуки: глаголиця і кирилиця, їхні особливості. Пам'ятки старослов'янської писемності. Питання народної основи старослов'янської мови. Теорія штучності.

Звукове значення букв кирилиці. Діакритичні та розділові знаки. Фонетична структура складу у старослов'янській мові. Тенденція до висхідної звучності у побудові складу. Система голосних старослов'янської мови другої половини IX ст. Система приголосних старослов'янської

мови другої половини IX ст. Загальна характеристика звукової системи праїндоевропейської мови. Формування системи вокалізму праслов'янської мови (голосні монофтонгічного і дифтонгічного походження). Вокалізм праслов'янської мови у відповідності до системи приголосних праїндоевропейської мови. Консонантизм праслов'янської мови у відповідності до системи приголосних праїндоевропейської мови. Закон відкритого складу. Явище монофтонгізації дифтонгів. Зміна сполучень „голосний + *m, *n”. Зміна сполучень **tort*, **tolt*, **tert*, **telt*. Доля сполучень **or*, **ol* на початку слова. Зміни приголосних вкінці слова. Зміни в групах приголосних: **dt*, **tt*. Спрощення в групах приголосних. Протетичні приголосні на початку слова. Зміни звукової системи старослов'янської мови X-IX ст., пов'язані з долею редукованих: поява закритих складів, зміни в групах приголосних. Зміни звукової системи старослов'янської мови X-IX ст., не пов'язані з долею редукованих.

Загальна характеристика морфологічної системи старослов'янської мови. Іменник у старослов'янській мові. Граматичні категорії іменника, типи відмін. Взаємодія різних типів відмін іменників: причини та наслідки. Особливості словотвору іменників старослов'янської мови. Займенник у старослов'янській мові. Значеннєві розряди займенників. Відмінювання безродових (особових та зворотного) займенників. Особливості відмінювання родових (неособових) займенників. Прикметник у старослов'янській мові, групи прикметників за значенням. Іменні (короткі, нечленні) прикметники, особливості їх відмінювання. Займенникові (повні, членні) прикметники, особливості їх відмінювання. Лічильні слова (числівники) у ст.сл. мові, їх розряди за значенням, особливості будови та відмінювання. Загальна характеристика дієслівної системи старослов'янської мови. Дві основи дієслова. Класи дієслів старослов'янської мови. Теперішній час дієслів у старослов'янській мові, особливості тематичного і атематичного дієвідмінювання. Майбутній час дієслів: абсолютні і відносні дієслівні форми: значення, творення, дієвідмінювання. Форми умовного і наказового способу дієслів старослов'янської мови. Інфінітив і супін – іменні дієслівні форми: значення, особливості творення. Утворення та особливості відмінювання дієприкметників у старослов'янській мові. Дієприслівник у старослов'янській мові.

Просте речення, його основні види. Підмет і присудок у старослов'янській мові, способи їх вираження. Другорядні члени речення у старослов'янській мові, зворот „давальний самостійний”. Загальна характеристика складних речень у старослов'янській мові.

Історична грамати́ка української мови

Основні джерела історичного вивчення української мови. Східнослов'янська мовна група у її стосунках до інших слов'янських мовних груп. Українська мова та інші слов'янські мови. Виникнення і розвиток письма у східних слов'ян. Характеристика найважливіших українських письмових пам'яток.

Зміни давньоіндоевропейських голосних у праслов'янській мові. Закон відкритого складу. Фонетичні зміни, викликані діям цього закону, що стосуються голосних. Звукова система протоукраїнської мови (VI-VII ст.). Фонетичні зміни цієї системи до серед. XI ст. Характеристика звукової системи голосних давньоукраїнської мови X – початку XI ст. Основні зміни цієї системи в XI-XIV ст. Історія носових *e*, *o*. Зміна початкових *ort-*, *olt-*. Розвиток повноголосся (зміна звукосполучень *-tort-*, *-tolt-*, *-tert-*, *-telt-*). Зміни приголосних під впливом *j*. Три палаталізації задньоязикових приголосних. Зміна *je* в *o* на початку слова. Історія звука *ять*. Історія *ь* та *ѣ*, їх позиції. Зміна *ь* та *ѣ* у сполученні з шиплячими *р* та *л*. Наслідки занепаду *ь* та *ѣ* у системі голосних. Історичне пояснення чергування *o*, *e* з *i* в українській мові. Вставні і випадні *o*, *e* в укр. мові. Наслідки занепаду *ь* та *ѣ* у системі приголосних. Зміна *e* в *o* після шиплячих та *j* в українській мові. Приставні приголосні в праслов'янській та українській мовах. Ствердіння і пом'якшення приголосних у процесі розвитку української мови. Історичне пояснення чергування голосних звуків у сучасній українській мові. Історичне пояснення чергування приголосних звуків у сучасній українській мові.

Іменник як частина мови, основні граматичні категорії іменника в історичному висвітленні. Давні типи відмінювання іменників. Процеси зміцнення та взаємодії давніх типів відмінювання іменників. Основні чинники становлення сучасних відмін в українській мові. Історія відмінкових закінчень іменників різних I-IV відмін. Займенник як частина мови. Історія особових займенників

української мови. Становлення і розвиток особового займенника третьої особи. Неособові займенники та історія їх форм. Прикметник як частина мови, значеннєві розряди прикметників. Поділ прикметників за будовою. Історія вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників. Числівник як частина мови, будова, відмінювання числівників в історичному висвітленні. Історія сучасних груп прислівників української мови. Історія службових частин мови та вигуку. Дієслово як частина мови. Історія основних граматичних категорій. Класифікація дієслівних основ. Давні класи дієслів і сучасні дієвідміни української мови. Історія особових форм дієслів теперішнього часу в українській мові. Історія форм майбутнього часу. Історія дієслівних форм умовного і наказового способу в українській мові. Інфінітив та супін, їх історія. Історія форм дієприкметників в українській мові.

Способи вираження підмета в українській мові на різних етапах її історичного розвитку. Способи вираження присудка в українській мові на різних етапах її історичного розвитку. Конструкції з подвійними відмінками. Зворот «давальний самостійний». Складнопідрядне речення, його види. Складносурядне речення, його види.

Історія української літературної мови

Основні джерела вивчення української літературної мови. Проблема періодизації історії української літературної мови.

Давньокиївська доба розвитку української літературно-писемної мови: стилі і жанри. Роль старослов'янської мови у розвитку української літературної мови. Основні пам'ятки перекладної літератури, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища, засвідчені в цих творах. Основні пам'ятки ораторсько-проповідницької літератури, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища. Основні пам'ятки агіографічної і паломницької літератури, протоукраїнські фонетичні і морфологічні явища. Особливості „Слова о полку Ігоревім” як пам'ятки української мови. «Руська правда» як пам'ятка юридичного письменства.

Суспільно-політичні чинники функціонування літературної мови на українських теренах XIII-середини XVI ст. «Руська мова» як офіційна мова Великого князівства Литовського. Конфесійний та художній стилі староукраїнської мови XV–XVI ст. «Лексикон словенороський» Памви Беринди – досягнення українського словникарства. Особливості мови полемічної літератури XVI-першої половини XVII ст. Розвиток мовознавчої думки XVI – першої половини XVII ст. Розквіт української літературної мови другої половини XVII ст. – початку XVIII ст.: ділове письменство. Науково-популярний стиль української літературної мови другої половини XVII ст. – початку XVIII ст. Мовне багатство художніх творів української літератури другої половини XVII ст. – початку XVIII ст. Розвиток літописної традиції другої половини XVII ст. – початку XVIII ст.

Суспільно-історичні умови початку формування нової літературної мови на народній основі. І.П. Котляревський – зачинатель нової української літературної мови. Народна основа мови творів І.Котляревського. Мова альманаху «Русалка Дністровая», його значення у розвитку української літературної мови XIX ст. Роль Т.Г. Шевченка у розвитку української літературної мови. Валуєвський циркуляр та Емський акт, їх наслідки для книжної української мови. Творчість П. Куліша у розвитку української літературної мови. Роль Івана Франка в історії української літературної мови. Діяльність Б. Грінченка зі збагачення й упорядкування українського лексикону. Розширення функціональних меж української літературної мови у XIX ст. Розвиток філологічної науки XIX ст. Мовна дискусія 90-х років XIX ст. Вплив українських вчених, письменників, громадських діячів XIX ст. на українське слово. Правопис як мовне явище. Види і принципи українського правопису в його історичному розвитку. Унормування правописної системи сучасної української мови. Українське словництво XIX – XX ст.

Передумови розвитку української літературної мови першої половини XX ст. Особливості української літературної мови у підрадянський час. Розширення сфери вживання української літературної мови XX ст.: офіційно-діловий, науковий, публіцистичний стилі. Місце українського письменства у розбудові української літературної мови другої половини XX ст. Українська літературна мова у письменстві української діаспори XX–XXI ст. Суспільно-політичні чинники формування сучасної української літературної мови. Інноваційні жанрово-стильові тенденції в

сучасній українській літературі. Мовна специфіка творів сучасних українських письменників.

Стилістика і культура української мови

Предмет стилістики як науки. Проблематика стилістики української мови. Методологія і методи стилістики. Основні завдання стилістики.

Сутність поняття «функціональний стиль». Основи класифікації функціональних стилів. Характеристика функціональних стилів української мови. З історії становлення стилів. Орфоепічні норми української мови. Акцентуаційні норми української мови. Види звукових повторів за типом повторюваних елементів. Види звукових повторів за типом звукового сприйняття. Повтори звуків за місцем розташування.

Загальна характеристика лексико-фразеологічних норм. Особливості вживання синонімів, омонімів, антонімів, паронімів. Використання слів іншомовного походження. Мовленнєва надмірність: тавтологія і плеоназм. Фразеологізми і культура мовлення.

Стилістичні функції хронологічно та локально забарвленої лексики; лексики іншомовного походження; розмовної лексики; лексики обмеженого вживання. Засоби словесної образності як стилістичні ресурси. Системно організовані групи слів як стилістичні ресурси. Засоби словесної образності як стилістичні ресурси. Порівняння. Метафора. Епітет. Метонімія. Гіпербола. Іронія.

Поняття про словотвірні норми. Нормативність творення відтопонімічних слів. Особливості творення іменників – назв осіб за професією, посадою, званням тощо. Творення присвійних прикметників. Творення і вживання активних дієприкметників.

Поняття морфологічної норми. Рід відмінкових і невідмінкових іменників. Особливості відмінювання іменників. Типові порушення норми при творенні форм ступенів порівняння прикметників. Нормативність уживання граматичних форм займенника. Специфіка відмінювання числівників. Нормативність уживання граматичних форм дієслова.

Стилістичні функції оказіоналізмів. Стилістичні функції граматичних форм ненормативного творення, морфологічних варіантів.

Порядок слів у реченні. Особливості координації присудка з підметом. Побудова словосполучень: складні випадки керування. Однорідні члени речення і культура мовлення. Особливості побудови складних речень. Проблема визначення терміна «стилістична фігура». Фігури повтору. Фігури паралелізму. Фігури, що будуються з порушенням логіко-семантичного, граматичного сполучення слів. Фігури, творені додаванням або пропуском елементів. Фігури нетипового поділу конструкції. Патетичні фігури.

Українська діалектологія

Поняття про діалекти. Мова і діалекти на різних етапах суспільно-історичного розвитку. Літературна мова та діалекти: основні ознаки та відмінності. Соціальні діалекти.

Історія діалектологічних студій. Історичні постаті української діалектології (К. П. Михальчук, Ф. Т. Жилко, Й. О. Дзендзелівський, С. П. Бевзенко, П. Ю. Гриценко, В. С. Ващенко, І. Г. Матвіяс).

Типи діалектних явищ в українській мові. Вокалізм української діалектної мови. Консонантизм української діалектної мови. Різновиди морфологічних діалектних відмінностей. Категорія роду, числа і відмінка в українських діалектах. Функціонування займенників в українських діалектах. Особливості прикметників української діалектної мови. Ступені порівняння прикметників в українських діалектах. Варіювання числівникових форм. Діалектні особливості дієслова. Інфінітив. Форми дієслова в українському діалектному мовленні. Специфіка творення прислівників.

Відмінності у словотворі та словозміні. Особливості наголошування слів української діалектної мови. Український діалектний синтаксис і усне літературне мовлення. Діалектні відмінності у словосполученні. Типи синтаксичних зв'язків. Відмінності у структурі простого речення. Відмінності у структурі складного речення.

Типи діалектних відмінностей у лексиці. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Історичні нашарування в діалектній лексиці. Нетермінологічна діалектна лексика. Фразеологія українського діалектного мовлення. Джерела української діалектної фразеології.

Фонетичні, лексичні та граматичні особливості поліського наріччя. Фонетичні, лексичні та граматичні особливості південно-західного наріччя. Фонетичні, лексичні та граматичні особливості південно-східного наріччя.

Теорія і практика діалектологічних досліджень. Методи діалектологічних досліджень.

Історія української літератури

Періодизація давньої української літератури. Становлення і розвиток давньоруської писемності. «Велесова книга» – доля та проблеми цієї гіпотетичної язичницької пам'ятки. Історичні умови виникнення перекладної літератури, її специфічні риси. Загальна характеристика літератури монументального та орнаментального стилю.

Історичні умови виникнення літописання. Ідейно-художня своєрідність літописів «Київської Русі». Формування осередків книжників. Галицько-Волинський літопис. Діяльність Нестора. «Київський літопис» як органічне продовження «Повісті временних літ». Творчість Кліма Смолятича. Ораторські твори. Урочиста ораторська проза. «Слово про закон і благодать» Іларіона. Літературно-ораторська спадщина Кирила Туровського. Виникнення житійної літератури. «Повчання» Володимира Мономаха. «Слово про Ігорів похід» – визначна пам'ятка доби орнаментального стилю.

Історичні умови розвитку літератури пізнього Середньовіччя. «Галицько-Волинський літопис». Паломницька література. «Моленіє» Данила Заточника. Передумови та причини появи «Ходіння» ігумена Даніїла. Українська латиномовна література як форма синтезу вітчизняних та загальноєвропейських традицій.

Генеza української полемічної літератури. Герасим Смотрицький – видатний полеміст. «Ключ царства небесного». Видатні полемісти: Василь Суразький, Стефан Зизаній, Христофор Філалет. «Пересторога» невідомого автора. «Тренос» Мелентія. Іван Вишенський – видатний полеміст – сатирик, культурний і громадський діяч.

Характерні риси доби бароко як епохи та художнього стилю (термін «бароко», датування, проблеми дослідження). Генеza українського літературного бароко. Поетики і риторики. Проповідницька проза, бароковий стиль проповіді. Агіографічна проза. Творчість Дмитра Туптала. Історична проза II половини XVII ст. «Синопис». Стан розвитку віршованого жанру на Україні. Латиномовна поезія. Жанрове розмаїття поезій: етикетна (панегерична), елегії, епіграми, курйозні вірші, духовна і світська лірика. Творчість Івана Величковського, Климентія Зиновієва, Лазаря Барановича, Данила Братковського. Становлення драматургії.

Козацькі літописи XVII–XVIII ст., їх місце і роль в історії української літератури. Літопис Самовидця. Літопис «Действія презрельной брани» Григорія Грабянка. Літопис Самійла. «Історії Русів».

Модифікація паломницького жанру. Творчість паломників XVIII ст. Стан розвитку драматургії у XVIII ст. «Милость Божия» – перший драматичний твір на історичній основі. Творчість Феофана Прокоповича. «Володимир» – найвизначніший твір української драматургії XVIII ст. Художня специфіка вертепної драми. Передумови розвитку творчості мандрівних дяків. Особливості розвитку віршування на Україні. Різдвяні та великодні вірші, їх травестійно-бурлескний характер. Творчість Івана Некрашевича. Жанрово-тематична своєрідність лірики XVIII ст. Життєвий і творчий шлях Г. С. Сковороди.

Становлення нової української літератури. Творчість І. П. Котляревського. Літературні напрями початку XIX ст. Бурлескно-травестійна поезія. Просвітительський реалізм. Сентименталізм. П. П. Гулак-Артемівський. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко – перший український прозаїк. Є. П. Гребінка. Становлення й розвиток романтизму в Україні. Левко Боровиковський – основоположник українського романтизму. А. П. Метлинський, М. І. Костомаров. Українська романтична балада. Ранні балади Т. Г. Шевченка. Традиції і новаторство. Літературний процес у Західній Україні. Література 40-х рр. XIX ст. Творчість Т. Шевченка. Т. Г. Шевченко – основоположник нової української літератури. Петербурзький період життя і творчості. «Кобзар» 1840р. Лірика раннього періоду; балади, соціально-побутові теми, історичні поеми, драматичні твори.

Творчість Т. Г. Шевченка 1843-1847 рр. (період «трьох літ»). Творчість 1847-1857 рр. та 1857-1861 рр. Повернення в столицю. Значення творчості Кобзаря в історії української і світової літератури. Загальні риси літературного процесу II половини XIX століття. Становлення великожанрової прози. Творчість І. С. Нечуя-Левицького. Панас Мирний, роман «Хіба ревуть воли як ясла повні?». Внесок П. Мирного у розвиток української художньої прози. Літературна та громадська діяльність Б. Грінченка. Українські письменники 70-90-х рр. XIX ст. Самобутність поетичної спадщини П. Грабовського. Створення театру корифеїв, розвиток драматургічної творчості. Марко Кропивницький – засновник українського професійного театру, драматургічна спадщина письменника. Михайло Старицький, ліричні й прозові твори. І. Карпенко-Карий – найвизначніший драматург II половини XIX століття. Літературна, наукова й громадська діяльність І. Франка. Поетична та прозова спадщина, драматичні твори. Значення української літератури 70-90-х рр. у літературному процесі. Українська література в системі європейських літератур.

Літературний процес на Україні кінця XIX – початку XX століття. Поезія і драматургія. Творчість М. Вороного, О. Олесья, В. Самійленка. Творчість Лесі Українки. Літературно-естетичні погляди Л. Українки. Лірика. Епічна поезія. Драматургія. Новаторство стилю. Загальний огляд прози. Художнє оновлення. М. Коцюбинський, літературна спадщина, особливості стилю. Творчість О. Кобилянської. Особливості стилю В. Стефаника. Творчість покутської трійці: Л. Мартович, М. Черемшина, О. Маковей. Творчість «Молодої Музи». Процеси «оновлення» української літератури доби помежів'я. В. Винниченко, суперечливість світогляду; мала проза, повісті й романи, драматична спадщина. А. Тесленко, С. Васильченко.

Літературні стилі в українській літературі початку XX століття у контексті світового літературного процесу. Літературні угруповання: АСПИС, Плуг, МАРС, ВАПЛІТЕ, Гарт, Молодняк, Ланка. Естетичне новаторство української поезії початку XX століття. П. Тичина, В. Сосюра. Урбаністична поезія. Київська школа неокласиків. М. Рильський, М. Зеров, Є. Плужник. Празька школа поетів. Є. Маланюк. О. Теліга, О. Ольжич, Ю. Дараган, Л. Мосендз. Драматургія і театр. М. Ірчан, Я. Мамонтов, М. Куліш («97», «Патетична соната», «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Маклена Граса»). І. Кочерга. Українська проза початку XX століття. А. Головка, Ю. Яновський, Л. Любченко. Нові якості жанру повісті. О. Турянський. Розвиток жанру (Ю. Яновський, М. Хвильовий, Ю. Смолич, В. Домонтович, В. Підмогильний, Г. Косинка). Модерний твір «Місто» В. Підмогильного. Розвиток літератури 40-60 рр. О. Довженко, О. Гончар, М. Стельмах. Проза української діаспори. У. Самчук, І. Багрянний. Українська історична проза. П. Загребельний, Р. Іваничук. Конкретно-аналітична проза кінця 50 - поч. 60-х років. Г. Тютюнник («Вир»), І. Вільде («Сестри Річинські»). Сатира й гумор в українській літературі XX століття. О. Вишня, П. Глазовий.

Шістдесятництво – унікальне літературно-мистецьке явище в Україні середини XX століття. Л. Костенко, Д. Павличко, І. Драч, М. Вінграновський, В. Симоненко, Б. Олійник, В. Стус. Митці Нью-Йоркської групи. Українська проза 60-80 років XX століття. В. Дрозд, В. Земляк, В. Яворівський, Григор Тютюнник, Є. Гуцало, В. Шевчук. Українські постмодерністи. Неоавангардизм. Тенденції розвитку української літератури 90 років XX століття. Сильові й жанрові особливості. Відомі й нові імена в сучасній українській літературі: Р. Іваничук, Л. Костенко, В. Шевчук, Ю. Андрухович, О. Забужко, М. Матіос. Дитяча література у контексті літературного процесу XX століття. 40-90-ті роки. І. Багмут, В. Нестайко, М. Стельмах, В. Близнець, Б. Комар.

Сучасний літературний процес

Сучасний літературний процес: хронологічна характеристика, течії, імена, угруповання, основні риси. Модернізм та постмодернізм.

Шістдесятництво як унікальне літературне явище. Передумови виникнення шістдесятництва, його специфіка, еволюція та диференціація. Творчі доробки Івана Драча, Ліни Костенко, Дмитра Павличка, Миколи Вінграновського та Василя Симоненка. Василь Стус: еволюція творчості від шістдесятництва до дисидентства. Творчість Валерія Шевчука у контексті «хімерної прози». «Дім на горі» - спроба створення неканонічного роману. Є. Гуцало – лірик української літератури.

Вплив шістдесятництва на літературу наступних десятиліть. Літературний андеграунд 70-х. Умови виникнення Нью-Йоркської групи, її еволюція та представники. Творчі доробки Богдана Бойчука, Юрія Тарнавського, Віри Вовк та Емми Андіївської. «Київська школа»: причини формування, концепція та вимушена «внутрішня еміграція» її представників. Творчі доробки Василя Голобородька, Віктора Кордуна, Миколи Воробйова, Михайла Григоріва. Стильові та жанрові пошуки львівського кола «Скрині» (Григорій Чубай, Олег Лишега, Микола Рябчук).

Покоління 70-х: заперечення літературного досвіду шістдесятників і взаємозв'язок з ними. Постмодерна естетика «вісімдесятників». Література доби перебудови: на хвилі постмодернізму.

Творчість поетів-вісімдесятників: Василя Герасим'юка, Ігоря Римарука, Петра Мідянки, Івана Малковича, Наталії Білоцерківець та інших. Тематичне та стилістичне розмаїття прози 80-х: Євген Пашковський, «Щоденний жезл», В'ячеслав Медвідь, «Кров по соломі», Юрій Винничук, «Діви ночі», Теодозія Зарівна, «Солом'яний вирій», Галина Пагутяк, «Захід сонця в Урожі», Оксана Забужко, «Сестро, сестро», «Дівчатка».

Літературні угруповання кінця 80-х – початку 90 років: «Пропала грамота», «Нова дегенерація», «Лу-Го-Сад» та інші. Характеристика засад та художніх здобутків цих літературних угруповань. Апокаліптичний карнавал, іронія та гра – художні прийоми яскравого літературного гурту «Бу-Ба-Бу». Бубабізм як виклик тоталітарній системі. Аналіз поетичної творчості його представників (В.Неборака, Ю.Андруховича, О.Ірванця). Проза Юрія Андруховича: «Московіада», «Рекреації», «Перверзія», «Дванадцять обручів», «Таємниця».

Покоління 90-х: незалежність у літературі. Зв'язок літератури з суспільно-політичними подіями 90-х років минулого століття. Різноманітна творчість мистецького цеху «дев'ятдесятників»: Новаторські тенденції прози Сергія Жадана, Марія Матіос: між традицією і стилізацією «Епізодична пам'ять» Любові Голоти. Поети-«дев'ятдесятники» – «люди перелому»: поезії Юрія Бедрика, Мар'яни Савки, Романа Скиби, Маріанни Кіяновської та інших.

«Молоде вино» – українська література початку ХХІ століття. Особливості розвитку літератури нового століття. Продовження традиції чи новаторство: творчість Ірени Карпи, Тетяни Малярчук, Павла Коробчука, Богдана-Олега Горобчука, Ганни Багряної та інших молодих письменників. Проблема молодіжних субкультур у КУЛЬТовому творі Любка Дереша. «Нові імена» – огляд актуальних антологій та колективних збірників («Молоде вино», «Тексти», «Іменник», «Смолоскип», «Гранослов»), часописів («Сучасність», «Дзвін», «Четвер», «Кур'єр Кривбасу» та інших), а також газети «Літературна Україна». Еволюція українського історичного роману. Історичний роман на рубежі тисячоліть: філософська візія України у творчості сучасних письменників. Скіфсько-українська історія у прозі І. Білика («Меч Арея», «Не дратуйте грифонів»). «Талант помножений на волю»: штрихи до літературного портрета Романа Іванчука. «Свангліє від Томи», «Орда» – вірці української історичної романістики. Особливості історичної романістики Ю. Мушкетика. («Прийдімо, поклонімося...»). Події історичного минулого в романі В. Шкляра «Залишенець». Сучасна українська література на тлі загальносвітових культурних тенденцій. Проблеми розвитку сучасної літератури в лоні культури, поряд з іншими видами сучасного мистецтва. Феміністичний дискурс сучасної української літератури. Видавнича справа в Україні та її вплив на розвиток сучасної української літератури. Література в мережі Інтернет. Хмельниччина в контексті сучасного літературного процесу: імена та здобутки. Експериментальні вірші Івана Юва – від бароко до небароко та постмодернізму. Поетичний світ Павла Гірника та його збірка «Посвітається».

Література рідного краю

Становлення і розвиток літературного життя на Поділлі у ХХ ст. Тяглість традицій. Давня українська література у творчості Смотрицьких, П. Поповича-Гученського. Кам'янець-Подільський як осередок літературного руху в ХІХ – на початку ХХ ст. Хмельниччина літературна у роки війни та повоєнний час. Шістдесятництво на Поділлі. Сучасний літературний процес рідного краю.

Літературна діяльність подільських письменників 20-40-ві рр. ХХст. Подільський слід у творчості І. Огієнка. В. Свідзинського, Ю. Клена, М. Годованця. Сави Божка. Воєнні теми у творчості письменників-фронтовиків В. Бабляка, Л. Левицького, В. Булаєнка, Герася Соколенка.

Подільське шістдесятництво. Активізація літературного та культурного життя у добу «хрущовської відлиги». Документальні повісті О. Дека «Журливий заспів». «Кедойшім». Поетичний світ Івана Рибицького. Збірки «Озброєне серце». «Хвилини і хвилі». «Вишнева задума». Дитячий світ у творах Г. Храпача.

Поетичний світ письменників-подолян. Розвій ліричних жанрів у літературі Хмельниччини. Поетична спадщина П. Карася, Л. Закордонця, М. Мачківського, М. Федунця. Курйозні вірші Івана Іова. Павло Гірник – лауреат Шевченківської премії 2009 року. Збірка «Посвітається». Дитяча поезія Н. Шмурікової.

Прозова творчість представників хмельницького літературного осередку. Белетристика Б. Гріщука- взаємодія традиції та новаторства. БагатопроBLEMність прози М. Сумишина. Новелістика В. Горбатюка. Історичний роман «Веремія» М. Кульбовського.

«Молоде вино» сучасної подільської літератури. Творчість Р. Балеми, М. Величка, О. Радущинської, О. Ткач, І. Байдака.

Дитяча література

Українська дитяча література як складова літературного процесу та як мистецький, культурологічний феномен. Прадавні витоки української дитячої літератури. Дитячий фольклор. Давня українська література. Формування світогляду дитячого реципієнта засобами дитячої літератури. Роль дитячої книги, дитячого кінематографу, театру. Гумористичний енергопотенціал української дитячої літератури. Мистецькі та дидактико-педагогічні принципи дитячої літератури XIX століття. Гуманістичний пафос новітньої української дитячої літератури XX століття. Особливості сучасної української дитячої літератури. Вивчення творів дитячої літератури на уроках української літератури в школі. Проблеми дитячого читання та дитячої літературної просвіти у контексті соціокультурного розвитку Української держави XXI століття.

Вступ до літературознавства

Літературознавство як наука. Основні галузі літературознавства. Допоміжні галузі літературознавства.

Античний період у розвитку літературознавчої думки. Середні віки і епоха Відродження у розвитку літературознавчої думки. Літературознавча думка у XVII столітті. Літературознавча думка в епоху просвітництва і преромантизму (XVIII століття). Літературознавство XIX століття. Літературознавчі школи XX століття: формальна школа, структуралізм, рецептивна естетика, феміністична критика, постколоніальна критика.

Сутність мистецтва. Художня образність як специфічна форма буття літературного твору. Класифікація літературно-художніх образів. Форми існування словесного мистецтва. Література та інші види мистецтва. Функції мистецтва, літератури.

Зміст і форма у літературному творі. Основні елементи змісту літературно-художнього твору. Конфлікт як рушій сюжету в літературному творі. Сюжет і фабула в літературному творі. Типи сюжетів. Композиція літературного твору.

Літературна мова і мова художньої літератури. Фонетичні засоби мови літературного твору. Лексичні засоби мови літературного твору. Тропи у мові літературного твору. Стилістичні фігури у мові літературного твору.

Мова прозова та віршована. Рима. Види рим. Способи римування. Віршові системи та розміри. Строфіка. Види строф.

Загальна характеристика родо-жанрового поділу художньої літератури. Епічний рід літератури. Система епічних жанрів. Ліричний рід літератури. Класифікації ліричних творів. Драматичний рід літератури. Жанри драматичного роду. Ліро-епос та інші міжродові й суміжні утворення.

Закономірності розвитку літературних напрямів. Літературні напрями XVII-XIX ст. Модернізм як основний літературний напрям XX ст. Експресіонізм, імпресіонізм, символізм, сюрреалізм, «потік свідомості», «театр абсурду» як течії модернізму. Постмодернізм у сучасному літературному процесі.

Виразне читання

Виразне читання як мистецтво звучного слова. Техніка мовлення (мови). Засоби логіко-емоційної виразності читання. Позамовні засоби виразності. Практичне використання засобів логіко-емоційної виразності. Методи виразно-художнього читання. Виразне читання літературних творів різних жанрів. Методичні основи навчання виразному читанню.

Усна народна творчість

Фольклор та фольклористика. Періодизація українського фольклору. Фольклористика як наука. Основні школи та напрями фольклористики. Основні фольклористичні теорії. Міфологічна школа фольклористики. Міграційна школа фольклористики. Розвиток ідей міграційної школи. Теорія самозародження сюжетів (теорія полігенізму). Становлення в Україні історичної школи фольклористики.

Магія та міфологія праслов'ян. Тематичні цикли давніх праслов'янських міфів. Народні повір'я та забобони, їх зв'язок з давньою міфологією. Види ритуалів. Словесний супровід обрядів та ритуалів. Проблема синкретизму народної творчості. Види магічних формул. Жанрові різновиди. Календарно-обрядова творчість. Поділ на цикли. Жанри зимового циклу календарної обрядовості. Аналіз жанрів весняного циклу календарної обрядовості. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості. Жанри осіннього циклу календарної творчості: Драматизовані календарно-обрядові дійства. Родинно-обрядова творчість. Обрядові весільні пісні; аналіз мотивів, образів, їх поетика; особливості виконання. Народна обрядовість, пов'язана з народженням дитини. Похоронна обрядовість. Обряди, пов'язані з будівництвом дому та новосіллям.

Український народний героїчний епос. Класифікація жанрів героїчного епосу. Билинний епос. Українські народні думи як унікальне явище народної творчості. Жанрові особливості історичних пісень, їх класифікація. Українські народні балади та ліричні пісні, класифікація, їх основні мотиви та образи. Загальний аналіз української народної прози. Казковий епос. Жанрові особливості українських народних казок. Класифікація народного казкового епосу. Казки про тварин. Особливості побудови кумулятивних казок. Особливості тематики соціально-побутових казок. Байка народна та літературна. Жанри анекдоту та небилиці. Своєрідність жанру народної притчі. Неказковий епос. Історична проза: легенди, перекази, оповідання, бувальщини.

Народна пареміографія. Художня природа, жанрові різновиди та класифікація народних паремій. Українські народні прислів'я та приказки, їх розмежування. Визначення жанру загадки. Класифікація та аналіз основних груп народних загадок. Метафоричність народних загадок. Дитячий фольклор. Класифікація жанрів усної народної творчості, що побутує в дитячому середовищі. Поетика колискових пісень, аналіз їх основних груп, образів та мотивів. Жанрово-стильові особливості забавлянок та їх різновидів. Аналіз жанрів, які перейшли у дитячий фольклор із загальної народної творчості (заклички, примовки, ігри та ін.). Дитяча пареміографія.

Методика навчання української мови

Методика української мови як наука і навчальна дисципліна. Загальні питання навчання української мови у школі. Українська мова як предмет навчання в школі. Принципи, методи і засоби навчання української мови. Чинні програми, підручники, їх аналіз. Урок української мови. Типи уроків української мови у середніх та старших класах. Методика вивчення фонетики, орфоепії, графіки й орфографії. Методика вивчення лексикології і фразеології. Методика вивчення будови слова й словотворення. Методика вивчення граматики. Методика вивчення стилістики у школі. Методика вивчення риторики. Методика мовленнєвого розвитку учнів. Формування в учнів культури мови, культури мовлення, культури спілкування. Факультативні заняття та спецкурси з української мови. Позакласна робота з української мови. Шкільна документація та кабінет мови у школі. Методична робота вчителя-словесника.

Методика навчання літератури

Методика викладання літератури як науки. Освітньо-виховні завдання шкільного курсу української літератури. Аналіз шкільних програм. Підручники і посібники з літератури: зміст, структура, навчально-виховні функції. Роль учителя-словесника у навчальному процесі.

Методи та прийоми навчання на уроках літератури. Інтерактивні методи навчання. Урок української літератури, типологія та структура. Нестандартні уроки літератури. Етапи вивчення твору. підготовка до сприйняття твору. Вивчення художнього твору. Аналіз тексту.

Аналітико-синтетична робота над текстом. Вивчення епічних творів на уроках української літератури. Особливості вивчення ліричних творів. Вивчення драматичних творів.

Вивчення літературно-критичних статей у старших класах. Формування в учнів теоретико-літературних понять.

Особливості вивчення літератури рідного краю. Позакласне читання. Система письмових робіт з літератури. Позакласна і позашкільна робота з літератури.

Урок зарубіжної літератури в сучасній школі. Типологія уроків зарубіжної літератури. Урок творчого читання. Урок текстуального вивчення літературного твору. Урок компаративного аналізу. Урок культурологічного аналізу. «Нестандартні» уроки. Етапи вивчення творів зарубіжної літератури: підготовка до сприйняття учнями художнього твору, читання твору, аналіз художнього твору та його шляхи, підсумкові заняття.

Методи навчання на уроках зарубіжної літератури. Визначення методу та прийому у методичній науці. Класифікація методів за М.Кудряшовим. Аналіз різножанрових творів на уроках зарубіжної літератури. Особливості вивчення епічних творів. Специфіка вивчення ліричних творів у курсі зарубіжної літератури. Методика аналізу драматичних творів.

Розвиток усного та писемного мовлення на уроках зарубіжної літератури. Творчі роботи для учнів середніх та старших класів. Місце теорії літератури на уроках зарубіжної літератури. Позакласне читання. Позакласна робота з зарубіжної літератури. Гурткова робота із зарубіжної літератури. Факультатив як форма позаурочної роботи.

Історія зарубіжної літератури

Давньогрецька література. Долітературний період. Боги старшого і молодшого покоління. Походження епічних пісень. Давньогрецький епос. Гомер і «гомерівське питання» («Іліада», «Одіссея»). Давньогрецька лірика (Солон, Каллін, Тіртей, Феогнід, Мімнерм, Архілох, Сімонід, Алкей, Сапфо, Анакреонт, Піндар, Вахлід). Давньогрецька драма (Есхіл, Софокл, Еврипід). Давня аттична комедія. (Аристофан). Нова аттична комедія (Меандр). Давньогрецький роман (Лонг).

Давньоримська література. Рання римська література (Плавт, Теренцій). «Золота доба» римської літератури. Вергілій («Буколіки», «Георгіки», «Енеїда»). Давньоримська поезія. Горацій («Еподи», «Сатири», «Послання», «Мистецтво поезії»). Овідій («Любовні елегії», «Метаморфози», «Скорботні елегії», «Понтійські листи»). Література пізньої імперії. (Апулей, Сенека, Лукіан, Персій, Петроній, Федр, Марциал, Ювенал, Тацит).

Література середніх віків та Відродження. Загальна характеристика шляхів розвитку і формування літератури часів Середньовіччя. Героїчний епос зрілого Середньовіччя («Пісня про Роланда», «Пісня про мого Сіда», «Пісня про Нібелунгів»). Лицарська література (лірика трубадурів, лицарський роман). Міська література (фабліо і шванки, алегоричний епос, розвиток драматургії). Перехід до доби Відродження. Данте («Нове життя», «Божественна комедія»). Характеристика літературного процесу доби Відродження. Представники італійського Відродження. Ф.Петрарка («Книга пісень»). Література Німеччини, Нідерландів, Франції. Е.Роттердамський («Похвала глупоті»), С.Брант («Корабель дурнів»). Ф.Рабле («Гаргантюа і Пантагрюель»). Література Іспанії. М.Сервантес («Дон Кіхот»). Література Англії. В.Шекспір (сонети, «Ромео і Джульєтта», «Отелло», «Король Лір», «Макбет», «Гамлет»).

Література VII-VIII ст. Історико-літературний процес XVII ст. Іспанська література. Кальдерон де ла Барка («Життя – це сон»). Французька література. Н.Буало («Поетичне мистецтво»). П.Корнель («Сід», «Горацій»), Ж.Расін («Андромаха», «Федра»). Ж.Б.Мольєр («Тартюф», «Мізантроп», «Дон Жуан», «Скупий», «Міщанин-шляхтич»). Доба Просвітництва. Загальна характеристика. Англійська література. Д.Дефо («Робінзон Крузо»). Дж.Свіфт («Мандри Гуллівера»). Французька література. Вольтєр («Кандід, або Оптимізм», «Простак»). Італійська література. К.Гольдоні. К.Гоцці. Німецька література. Й.Гердера. Ф.Шиллер (балади, «Підступність і кохання», «Вільгельм Телль»). Й.В.Гете (балади, «Страждання молодого Вертера», «Фауст»).

Література романтизму. Загальна характеристика літератури романтизму. Література Німеччини. Г.Гейне («Книга пісень», «Подорожні картини», «Німеччина. Зимова казка», «Сучасні вірші», «Романсеро») Е.Т.А.Гофман («Лускунчик, або мишачий король», «Малюк Цахес», «Золотий горнець», «Житейська філософія kota Мура»). Література Франції. Жорж Санд. В.Гюго («Орієнталії», «Кромвель», «Собор Паризької Богоматері», «Знедолені», «Дев'яносто третій рік»). Література Англії. А.Конан-Дойль, В.Скотт. Дж.Байрон («Паломництво Чайльд Гарольда», «Гяур», «Корсар», «Манфред», «Мазепа»). Література Польщі. А.Міцкевич («Гражина», «Балади і романси», «Кримські сонети», «Конрад Валлеронд», «Дзяди», «Пан Тадеуш»). Література США. Н.Готорн («Золото царя Мідаса»), Дж.Купер («Останній з могікан», «Звіробій»), Е.По («Вбивство на вулиці Морг», «Викрадений лист», «Золотий жук»).

Література реалізму та раннього модернізму. Літературний процес другої половини ХІХ ст. Література Франції. Ф.Стендаль («Червоне і чорне»), П.Меріме (новелістика), О. де Бальзак («Людська комедія»). Література Англії. В.Теккерей («Ярмарок марнославства»). Ч.Діккенс («Різдвяна пісня в прозі», «Пригоди Олівера Твіста»). Поезія середини ХІХ ст. Ш.Бодлер, В.Вітмен, А.Фет.

Літературний процес межі ХІХ-ХХ століть. Література Франції. П.Верлен («Поетичне мистецтво», «Так тихо серце плаче...», «Осіньна пісня»). А.Рембо («П'яний корабель», «Осяяння», «Сезон у пеклі», «Останні вірші», «Голосівки»), С.Малларме («Весняне оновлення», «Літня печаль», «Дар поезії», «Полудень фавна», «Варіації на одну тему», «Лебідь»). Література Бельгії. М.Метерлінк («Маленькі драми», «Синій птах»). Література Норвегії. Г.Ібсен («Бранд», «Пер Гюнт», «Стовпи суспільства», «Ляльковий дім», «Дика качка»). Література Англії. Б.Шоу («Неприємні п'єси», «Приємні п'єси», «П'єси для пуритан», «Пігмаліон», «Учень диявола», «Дім, де розбиваються серця»). Дж.Джойс («Джакомо Джойс»). О.Вайльд (казки, «Портрет Доріана Грея», «Балада Редінгської в'язниці»).

Література ХХ століття. Літературний процес ХХ ст. Література Австрії. Ф.Кафка («Перевтілення», «Америка», «Процес», «Палац»). Р.М.Рільке («Дуїнянські елегії», «Сонети до Орфея»). Пауль Целан («Пісок з урн», «Фуга смерті»). Література Німеччини. Б.Брехт («Матінка Кураж та її діти», «Життя Галілея»). Е.М.Ремарк («На західному фронті без змін», «Три товариші»). Г.Белль («Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...», «Більярд о пів на десяту»). Література США. Е.Хемінгуей («Прощавай, зброє», «По кому подзвін», «Фієста», «Старий і море»). О.Генрі (новелістика). Література Франції. А.Камю («Міф про Сізіфа», «Бунтуюча людина», «Сторонній», «Чума»). Література Латиноамериканських країн. Г.Г.Маркес («Сто років самотності», «Стариган із крилами»). Роман-антиутопія ХХ ст. Д.Орвелл («1984»). «Театр абсурду». Е.Йонеско («Носороги»). М.Фріш («Санта Круз»), Ф.Дюрренматт («Гостина старої дами»). Література постмодернізму. П.Зюскінд («Запахи»). У.Еко («Ім'я троянди»). К.Рансмайр («Останній світ»).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анненкова О. С. Зарубіжна література XIX століття: європейська реалістична проза 1830-1880-х років. Київ : Знання України, 2006. 437 с.
2. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: навч. посібник / за заг. ред. Олександри Сербенської. Львів, 2019. 304 с.
3. Антична література: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. М. Миронова, О. Г. Михайлова, І. П. Мегела [та ін.]. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
4. Березовська Г. Г. Українська діалектологія : навчально-методичний посібник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. 184 с.
5. Бодик О. П., Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 416 с. <https://cutt.us/ID9TR>
6. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія / Навч. Посіб. Київ: ВЦ "Академія", 2006. 368 с.
7. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
8. Віннічук А. П. Усна народна творчість : Навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Твори», 2020. 304 с.
9. Вінтонів М. О. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис. Пунктуація: навчально-методичні матеріали. Київ, 2021.
10. Глуховцева К. Д. Складні питання сучасної української літературної мови. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : навчальний посібник для здобувачів освітніх ступенів «бакалавр», «магістр». Вид. друге, доп. і переробл. Старобільськ : Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2021. 265 с.
11. Голубовська І. О. Вступ до мовознавства : підручник, 2016. 320 с.
12. Громик Ю. В. Український правопис [текст]: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 140 с. <https://studfile.net/preview/9787056/>
13. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII ст.: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2007. 249 с.
14. Давиденко Г. Й., Акуленко В. Л. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 248 с.
15. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гричаник Н. І. Історія зарубіжної літератури XX ст.: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 504 с.
16. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX-початку XX століття: навч. посіб. Київ: Центр учб. л-ри, 2011. 399 с.
17. Деркач Л. М. Практикум з лінгвістичного розбору: навчально-методичний посібник. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2020. 40 с.
18. Довідник з української мови: послідовність мовних розборів. Освіта. 2022. URL : <https://osvita.ukr-lit.com/poslidovnist-rozboru-slova-za-budovoyu/>
19. Дороз В. Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах. Центр учбової літератури, 2021. 386 с.

20. Євтушина Т. О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення: навч. посіб. для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації. Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с.
21. Зубков М. Г. Норми та культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. Київ : Арій, 2020. 608 с.
22. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посіб. / за ред. В. І. Кузьменка. Київ: Академія, 2010. 494 с.
23. Історія новітньої зарубіжної літератури: навчальний посібник / Г. Й. Давиденко, О. М. Чайка, Н. І. Гричаник, М. О. Кушнерьова. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 274 с.
24. Історія української літератури : у 12 т. - Т. 2: Давня література (друга половина XVI–XVIII ст.). Київ: Наук. думка, 2014, 840 с.
25. Історія української літератури : у 12 томах. Т. 3 : Література ХІХ століття (1800–1830). Київ: Наук. думка, 2016, 840 с.
26. Історія української літератури : у 12-ти т. - Т. 1: Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ: Наук. думка, 2013, 840 с.
27. Історія української літератури. Т. 7. Література 80-90 років ХІХ століття. Кн. 1. Київ: Наук. думка, 2020, 532 с.
28. Історія української літератури. У 12 т. Т. 7. Література 80-90-х років ХІХ століття. Кн. 2. Київ: Наук. думка, 2021, 504 с.
29. Історія української літератури: у 12-ти т. - Т. 4: Тарас Шевченко. Київ: Наук. думка, 2014, 783 с.
30. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова [Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Словотвір. Морфологія. Синтаксис]. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
31. Клименко Н. Ф. Українська мова в контексті сучасної славістики : монографія / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Ю. В. Романюк. Київ, 2019.
32. Концепція Нової української школи. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainskashkola> 16.
33. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Підручник. Вид. 3-є. Київ: Академія, 2014. 368 с.
34. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. Київ : Знання-Прес, 2006. 591 с.
35. Малюга Н. М., Колоїз Ж. В. Сучасна українська літературна мова: Словосполучення. Речення. Текст. Пунктуація: навч. посіб. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С. В., 2020. 175 с.
36. Мариненко І. О. Синтаксис української мови (з правилами пунктуації): Навчальний посібник. Київ, 2021. 279 с.
37. Мельничайко В. Види мовного розбору : довідник до ЗНО та ДПА з української мови. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2020. 144 с.
38. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах / за ред. М. Пентилюк. Київ, 2005. 400 с.
39. Микитюк В. Практикум з методики викладання літератури: навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 186 с.
40. Мхитарян О. Методика навчання української літератури: поточний та підсумковий контроль : навч.-метод. посіб. для студентів-філологів Миколаїв, 2019. 164 с.
41. Мхитарян О. Практикум із методики навчання української літератури: модульний курс : навч. посіб. для студентів-філологів. Миколаїв, 2017. 333 с.

42. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник. За ред. Волошиної Н. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.
43. Нова українська школа: 9 змін, які пропонує Міносвіти [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/nova-ukrainska-shkola-9-zmin-iaki-proponuie-minosvity>
44. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
45. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ. : Слово, 2010. 327 с.
46. Подлевська Н. В. Методика навчання української мови: методичні рекомендації до практичних занять та контрольної роботи для студентів спеціальності «Середня освіта» ОПП «Середня освіта. Мови і літератури (польська, українська)». Хмельницький, 2022. 105 с.
47. Проблеми унормування сучасної української мови. Наголос [навчально-методичний посібник для вчителів української мови і літератури]. За наук. ред. О. М. Вікторіної. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. 112 с.
48. Радевич-Винницький Я. Історія української мови: іноетнічні персоналії. Львів, 2020. 260 с.
49. Розширений глосарій термінів та понять із академічної доброчесності . <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-pidtrimati-akademichnu-dobrochesnist-v-universiteti-mon-rozrobilo-ta->
50. Руснак І. Український фольклор: Навчальний посібник. Київ : Академія, 2010. 300 с.
51. Савченко І. С., Шляхова В. В. Практичний курс фонетики, орфоєпії та графіки української мови: наук.-метод. посіб. для студентів спец.: 014.01 «Середня освіта. Українська мова і література», 035.01 «Філологія. Українська мова і література». Черкаси : Вертикаль, 2018. 108 с.
52. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2011. 844 с.
53. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. Посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 216 с
54. Ситченко А. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах : навч. посіб. для студентів-філологів Київ : Ленвіт, 2011. 291 с.
55. Скаб М. В. Церковнослов'янська мова української редакції: посібник. Чернівці, 2020. 644 с.
56. Соссюр Ф. Де. Курс загальної лінгвістики. Київ, 2015. 387 с.
57. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. Київ: Вища шк.. 2002. 439 с.
58. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Берковець та ін.; за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2013. 340 с.
59. Токмань Г. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція: монографія. Київ : Міленіум, 2012. 320 с.
60. Торчинська Н. М. Українська діалектологія : посібник. Хмельницький, 2017. 200 с.
61. Торчинський М. М. Культура наукової мови. Хмельницький: ХНУ, 2012. 264 с.
62. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови. Луганськ : Альма-матер, 2005. 399 с.
63. Фурдуй М. Українська мова : практикум : навчальний посібник. Київ: Либідь, 2011. 416 с.
64. Хомич Т. Л. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, Фонологія, Фономорфологія, Орфоєпія, Графіка, Орфографія : Першокурснику на допомогу. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2019. 116 с.

65. Царалунга Інна. Варіативність у староукраїнській літературно-писемній мові XIV – XV ст. : монографія. Хмельницький, 2017. 448 с.
66. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. Київ : Освіта, 2012. 270 с.
67. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації. Київ: Академія, 2010. 312 с.